

III.

УЧИЛИЩА И УЧИЛИЩНИ ДЕЙЦИ

По-определени сведения за училищното дѣло въ София имаме едва отъ срѣдата на XIX в. Обаче училища е имало още въ началото на вѣка. Нѣкои данни ни отвеждатъ дори къмъ по-ранна епоха. Тѣй, единъ отъ свещеницитѣ на черквата Св. Спасъ презъ 1751, 1754 и 1758 г. редовно се назовава Илия (Илчо, Илийчо) Даскаловъ или даскаловъ синъ (вж. отдѣла „Софийски кондики“, с. 9). Въ кондиката на митрополитската черква Св. Недѣля (пакъ тамъ, № 3, с. 18—23) за годинитѣ 1825, 1826, 1827, 1828, 1830, 1832, 1833, 1834, 1835 е отбелязвана редовно месечната заплата на учителя („даскало“), а сжщо тѣй понѣкога и сума, дадена за „школата“. Кой е билъ тоя учителъ — не знаемъ. По-точни сведения имаме едва отъ 1831 г. нататъкъ. Въ книгата си „Княжество България“, ч. I, Пловдивъ 1896 г., с. 182, Г. Димитровъ отбелязва: „Около 1831 г. е съградено общо училище, а за учителъ, по препоржката на софиянеца х. Никита, билъ повиканъ ученикътъ му Стоименъ Рилчанинъ, който преподавалъ букваръ, св. история, катихизисъ, география въ преводъ и църковно пѣние. Той учителствувалъ до 1838 г.“ Споредъ друго съобщение, даскалъ Стоименъ още въ 1828 г. открилъ училище въ собствената си кжща. Училъ децата на гръцки езикъ и ималъ дори до 15 ученика (Юбилеенъ сборникъ по случай десетгодишнината отъ основаването на Соф. благотворително образователно д-во „Ив. Н. Денкоглу“. София 1907, с. 61). Училището на Стоименъ Рилчанина и неговитѣ предходници е било келийно. Нова насока на учебното дѣло въ София дава Захарий Икономовъ Круша, повиканъ за учителъ въ 1839 г.

а. Захарий Икономовъ Круша

Захарий Круша е единъ отъ първитѣ учители по взаимноучителната метода въ България. Роденъ е на 11. II. 1810 г. въ Самоковъ отъ баща попъ Христо Никовъ Круша, самоковецъ, и майка Мария Манчева, софиянка (вж. автобиографичното писмо, сжщия отдѣлъ, № 4; у Христо Семерджиевъ, Самоковъ и околността му, с. 190—191, и Н. Начовъ въ сп. Училищенъ прегледъ, г. XI, 1906, кн. 8, с. 786—795, датата на рождението е погрѣшна). Отначало Круша се училъ „при частны разны просты учители близо до 12-тж годинъ возраста ми на църковно чтеніе, като помагахъ на баща си въ священнически-тъ му занятія, учехъ ся на псалтирь и пѣехъ въ цер-